

УКРАЇНСЬКА КОНЦЕПЦІЯ
суспільного
ВЗАЄМОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

UKRAINIAN CONCEPTION OF THE
MUTUAL (SOCIAL) SECURITY

By J. BILAN

With English Resumee by Dr. M. I. Mandryka

УКРАЇНСЬКА КОНЦЕПЦІЯ
СУСПІЛЬНОГО
ВЗАЄМОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Опрацював Ів. Білан

Англійське резюме — Д-р М. І. Мандрика

1 9 5 8

diasporiana.org.ua

Winnipeg

Canada

Copyright by J. Bilan, 1,000 copies.

Published with the assistance of the Ukrainian-Canadian private enterprise.

Printed by the CANADIAN FARMER,
462 Hargrave Street, Winnipeg 2, Canada.

Edited in January, 1958

Printed in Canada.

Авторські права збережені. — Українсько-канадійське видання приватної ініціативи. — Тираж 1,000 примірників. — (Друковане частинно в тижневику Наша Мета, чч. 39-43/1957). — З друкарні Канадійського Фармера, 462 Гаргрейв вул., Вінніпег 2, Канада. — Здане до друку і видане в січні 1958.

З М І С Т — CONTENTS

English Resumee	3
Щира людяність у світлі українськості	5
Вступ	7
Одиниця і взаємозабезпечення	9
Добробут і взаємозабезпечення	11
Політичний устрій і взаємозабезпечення	12
Народне господарство і взаємозабезпечення	13
Розуміння соціального забезпечення	15
Державна опіка	16
Народоправне взаємозабезпечення	21
Законодавство взаємозабезпечення	24
Медичний і адміністративний персонал	24
Адміністративна побудова	25
“Міжнародність” взаємозабезпечень	26
Родинна заробітна платня	27
Українська думка на шляху організації взаємодопомоги в Канаді 30	

MUTUAL SECURITY SYSTEM

Resumee

Author, J. BILAN, in this book presents to the attention of social organizations and individual public leaders his conception of the social security plans.

In the first place he has in mind his confreres Canadian-Ukrainians, although his ideas are valuable for the Canadians in whole. For the Canadian-Ukrainians he is taking an excursion into the history of Ukrainian culture and folk's philosophy. He rejects a forcible dictatorial social policy of the present communists of Moscow, occupying the Ukraine, but found in the history and the spirit of the Ukrainian people bases for mutual social assistance and assurance. He goes as far into the history as XII century with citations from the law of the Ukrainian King Wolodymyr Monomakh. And he comes to the conclusion of the humanitarian, fraternal nature of the spirit of the Ukrainian people, which he calls—"Ukrainianism", as a symbol of a high moral and humanistic quality of the Ukrainians. Further he is taking citations from the Ukrainian folklore to show the people ideas of the necessity of social organization and mutual action.

Passing to the practical plans of social assurance, the author rejects the forms of organization, which restricts individual liberty, and proposes, that the social security organization should be such that its members retain their human liberty and dignity and at the same time were honorably assisted in case of need. The aim of the social assurance—to provide the people with protection of the minimum of prosperity, necessary for a honest moral life.

Author proposes that the system of the social assurance of the country shall be organized like an independent government's department, uniting and controlling all locals, created as mutual organizations of employees and employers under managements of skilled social workers. The purpose of the system: 1) assistance in case of unemployment, sickness, etc.; 2) rehabilitation and employment. Concerning the private insurance companies, author is not against them, but thinks they cannot replace mutual social assurance, and no private capital shall be invested in social assurance organization.

Author is against the state (welfare) non-contributory social security organization, because in that case people are not taking any part in control, management etc., of the organization. He is also against calling the social assurance—a "tutelage" (as

some Ukrainian papers named it) because mutual social assurance shall be based on self-reliance of the people. The tutelage may demoralize large number of people, and make them some kind of social invalids, paralyzing their will to activity.

Author says that in all European countries (except USSR and its satellites) and in Japan the social security organizations are actually MUTUAL SOCIAL ASSURANCE as based on membership and co-operation of the society. The mutual social assurance provides the benefit and faculty, which cannot provide private company and a state tutelage, i.e.: retains individual initiative, activated a co-operation of the society, assures a real assistance not limited by mechanical rules. In case of sickness the adequate assistance shall be given immediately with no regard to the cause and diagnosis, social position and means of the recipient. The assistance to sick includes: medical and dentist service, hospitalization, home hospitalization, medicine, expenses to maintain family, maternity expenses — from the contribution of the employer and employee. Also compensation in case of accident.

Concerning the practical way of legislation and administration author proposes his plan: a project or draft of the legislation for social assurance should be prepared by skilled social workers, then passed by parliament. Medical and administrative personell shall be selected from the best stock with the best remuneration to assure adequate service. The cost of administration, including medical personell, shall be paid by the government.

Author describes the existing systems in Europe. He states that nearly in every European country there has been already established a certain system. Not in Canada. The start made Germany; in Great Britain such system has been introduced after the second World War. In Germany 70% of the population (rich people excluded) benefit from the system, in Great Britain—the whole 100%.

Special emphasis made by the author for the problem of "family wages". He states that individual earnings of a worker should be adjusted by a special increase for his wife and children, to assure necessary means for family support. This increase should pay the employer. He described some existing types of "family wages" in Europe. They are not adequate. He states that for every child it is necessary to add to the individual earnings three days wages in every month (instead of existing norm of a half day pay). In Canada there is only one form of family addition to the wages, namely—family allowance, but it is not sufficient because the cost of the maintenance of a child is at least six times greater.

ЩИРА ЛЮДЯНІСТЬ У СВІТЛІ УКРАЇНСЬКОСТІ

Живи, Україно, живи для краси,
Для сили, для правди і волі;
Шуми, Україно, як рідні ліси,
Як вітер в широкому полі!

О. Олесь

Хоч українському народові впродовж його історії не довелось багато втішатися самостійністю, все ж таки він зберіг своє **духове обличчя і людяне відношення** краще, ніж ті народи, які були в щасливішому положенні і жили самостійним державним життям. І якраз в цьому і лежить суть українськості. Хто не визбувся своєї культури і людяности, хто має **власні** погляди на **всі** ділянки українського життя, той є носієм українськості і таке поняття мусіло б мати право громадянства у світі. Якщо воно не так, то на те можна б знайти таді дві головні причини:

1) Окупована довгі роки Україна на мала рівнорядного впливу на розвиток науки і формування політичної думки;

2) Досить численна “політична” еміграція, яка стала перекотиполем і не відчувала більше потреби думати самому, — шукала розв'язки справи визволення України в усяких готових “рухах” і “-ізмах”, забуваючи єдиний і одиноко правильний “-ізм”, якому ім'я українськість і в якому мусять бути **власні** погляди на суспільні та господарські справи і т. д., — поняття, в якому є **все** питома українській людині для відзеркалення її духового наставлення та державницької думки.

Все таки в багатьох ділянках життя українськість живе в народі дотепер у таких формах і змісті, в яких ми бачили її в заранні нашої історії. Одною з таких питоменностей українськості є щира людяність¹⁾.

Щиролюдяне взаємовідношення українців відоме майже всюди у світі, а їхню ввічливість, толерантність супроти чужинця, гостинність і бажання допомогти ближньому стверджують майже всі закордонні відвідувачі сучасної України. І не диво, що ця ділянка української духовости, впарі із питомих українцям індивідуалізмом, заховалась дотепер; бо ця духова прикмета українця це частина способу його життя, — частина життя й політики усіх суспільних верств. У сірій давнині людяне взаємовідношення лягло в основи українського законодавства. Наприклад, вже в початках XII стол. український князь Володимир Мономах оставив нащадкам “науку”-закон, де сказано:

1) Щира людяність — український відповідник на означення гуманности, який стрічаємо у Франка.

“Не дозволяйте сильним нищити слабих. Самі розсудіть справу вдовиці”...

“Іздячи по своїх землях, не дозволяйте службі кривдити ні своїх, ні чужих, ні по селах, ні на полях”...

“Вдома не лінуйтеся, але всього догляньте, не покладайтеся на суддю ані на молодшого дружинника, щоб не насміхалися ті, що приходять до вас”...

“На війні не здавайтеся на воеводів, самі наладнуйте сторожу, а вночі, не забезпечивши вояків, не лягайте спати. Не бійтеся смерті ні на раті, ні од звіра, але творіть мужеське діло”...

З наведеної “науки”-закону вільно зробити такі висновки:

а) Щира людяність була наукою-законом Княжої Держави, з наголошенням — не кривдити ні своїх, ні чужих;

б) Метою закону був не тільки вимір справедливості, але і **рація** одиниці; боярство не повинно сполягати на нижчі інстанції для виміру справедливості і заспокоєння закону та громадської опінії, — воно повинно особисто стояти на сторожі закону та дати одиниці змогу відкликати до найвищих чинників шукати своєї рації;

в) Провідники повинні господарювати так, щоб владні були **забезпечені**, а господарство щоб було прикладом для інших;

г) Цей закон був згідний з переконанням народніх мас і мав свою вихідну точку не в імпортованих “-ізмах”, але в духовості людини, українськості.

В часах занепаду державницького життя український нарід не мав змоги волевияву в формі писаних законів. Без державної самостійності не було свободи, без свободи не було народоправної влади, а без народоправної влади не було змоги завершення в законодавстві людських стремлень, щиролюдяної соціяльності і, разом з цим, фахового законодавства “від милостині до взаємозабезпечення”, як це було в західній Європі.

Але, тимбільше, в обставинах окупації виринала потреба взаємозабезпечення і переходу від форми колишньої — хочби і щедрої української — милостині до організованого взаємозабезпечення. У повній ширині — паралельно до соціяльних перемін у західній Європі — у своїй багатогранній суспільній творчості видвигнув справу організованого взаємозабезпечення Д-р Іван Франко, який всесторонньо насвітлив позиції українського робітництва за взаємозабезпечення²⁾.

2) Зокрема в повісті “Борислав сміється”. Др. Франко розумів справу взаємозабезпечень як політик, однак не мав змоги здійснювати її.

Після I-ої світової війни Україна — хоч у юридичному розумінні держава — попала під контроль Москви, яка — разом з готовою рецептою соціалістичного господарювання — накинула більшості української території також чуже українській духовості “соціальне страхування”, опіку держави над людиною. В західних областях України (під Польщею, Румунією і Чехословаччиною) організованого взаємозабезпечення не було. Правда, напр. у Польщі поступала черепашиним кроком вперед “Опека Сполечна”, але для ширших кругів українського населення ця “Опека” була недоступна.

Підсумовуючи жмут цих коротких думок треба ствердити, що — на жаль — прикладів українського організованого взаємозабезпечення та його законодавства навести неможливо, бо такого нема. В Україні є тільки діалектичним матеріалізмом накинена опіка і контролю держави над людиною, те, з чим одиниця веде боротьбу і там і тут, у вільному світі. Одиниця, а в тому передусім українська людина, має в цій боротьбі перемоги і, треба вірити, що перемога за нею.

Українська щиролюдність така велика, що наша расія виводити з неї найкращі форми соціальності, тимбільше, що українська людина прекрасно здала іспит героїзму в її обороні.

“...Згадайте всю трагедію нашого (а може, хоч трішки, й мого!) народу, — тільки правда, тільки правда, тільки правда! — на чолі нашого народу. І він, великомилостивий, завжди творив свою історію тільки по правді. Який же ж він могутній!...”³⁾

В С Т У П

...Не дай спати ходячому, серцем завмирати
І гнилою колодою по світі валяться;
А дай жити, серцем жити, і людей любити!

Т. Шевченко

На початку жовтня 1955, при співпраці Комітету Українців Канади, опубліковано 24-сторінкове видання “Дещо про Суспільне Забезпечення Працюючих”. Позитивний відгук на це видання появився в місячнику “Жіночий Світ”, а фахова оцінка була друкована в півтижневнику “Новий Шлях” (25. VI. 1956), де Д-р І. Троняк писав⁴⁾:

3) Проп. М. Фесенко: “Чи самоопльовування потрібне?”; “Євангельська правда”, ч. 6, червень 1957. (Із щоденника О. Вишні).

4) Д-р Іван Троняк — кол. вишого ступня службовець УНРРА та ІРО в Європі, один із провідних репрезентантів Канадійської Суспільної Служби, тепер шеф організації Суспільної Служби для уряду Марокко (з рамені ООН); передовик української фахової суспільно-допомогової плянувальної думки в Канаді.

“В системі Суспільного Добробуту різні програми Суспільної Служби відіграють важну роль. Чи не найважливішою з програм Суспільних Служб є сітка-система Суспільного Забезпечення, про яку варто б писати і дискутувати куди більше, ніж це дотепер діється. Автор чепурної книжечки, що в коротких відступах схоплює ярко питання, де що його насвітлює і зроджує в читача нові думки про кінцеву потребу Суспільного Забезпечення в країні де живемо, — безперечно зробив велику пріслугу першусього для працюючих мас робітників усіх покроїв (з білокоміровими робітниками включно), подаючи їм основні інформації про систему Суспільного Забезпечення і про його вагу в усіх площинах. Хоч на вступі автор згадав, що пляни суспільних політиків “здійснюються силою закону”, можливо хай і як коротке схоплення теми було б повніше, коли б у коротких словах згадати вагу суспільного законодавства, яке справді є основою національного Суспільного Добробуту, а цим самим й вихідною точкою до Суспільного Забезпечення. А користь з такого підкреслення мав би звичайно, читач, який точно знав би, що шлях до Суспільного Забезпечення веде через демократичний процес думок і діл і завершується виданням відповідних, фахово опрацьованих законів. Але, як згадано вище, автор, мабуть, мав на увазі закон, бо його й згадав.

З законом іде впарі теж право індивідуальних громадян, що мають право домагатися помочі, якої вони потребують без жадних почувань пониження, страху чи жебрання. Канада, як автор підкреслив, не розпоряджає ще системою Суспільних Забезпечень і тому участь всіх громадян Канади в процесі творення основ до видання відповідного суспільного законодавства є дуже важна. Участь канадійських громадян, головно знавців суспільно-політичних питань, українського роду, є вказана, пише автор, і кінечна. Тому то, як кінцеве заключення, автор поручає вишколювати кадри українських соціологів і суспільно-політичних знавців, які фахово взяли б участь у так важному процесі творення сітки Суспільних Забезпечень, що лягли б в основу Сусп. Добротуту. У міжнародній площині автор згадав англійське Суспільне Забезпечення (British Social Security System), німецьке: за “Dr. Paul Ceasar: Grundriss der deutschen Sozialversicherung” і держави: Австрію, Бельгію, Францію, Ізраїль і Швецію, які мають найкращі у світі системи Суспільного Забезпечення. Очевидно, читач зразу помітить, що дві найбагатші держави світу ЗДА і Канада не згадані, бо на ділі вони не мають ще точно опрацьованої системи Суспільних Забезпечень. А це дошкульний недолік в

житті громадян цих країн, який ланцюговою реакцією створює цілий ряд проблем, що їх остаточно, державний скарб мусить оплачувати в такій, чи іншій формі.

Книжечка п. І. Білана про “Суспільне Забезпечення” вказує, що авторові є на серці справа суспільного добробуту його співгромадян у всій Канаді і що він бачить можливість, де український творчий ум міг би принести великі користи для всієї нашої канадійської спільноти.

А таке хрустально чисте підложжя думок автора і його безпретенсійне людське наставлення дало книжечці “Дещо про Суспільне Забезпечення” її питому вартість.

Автор цих рядків поручає цю книжечку широким колам зацікавлених і дискусійним групам”.

Тому, що справа широлюдяних забезпечень є справою кожного індивідуального громадянина і у зв'язку з неповним наświetленням предмету в першому виданні п. н. “Дещо про суспільне забезпечення працюючих” та процесів мінливости розуміння допомоги, — це друге, справлене і доповнене, видання мало б виправити недоліки попереднього і дати канадійській спільноті погляд на справу з точки зору одної з найбільших “етнічних груп”, — української частини канадійської спільноти.

З глибокою пошаною за працю для широлюдяного взаємовідношення і взаємозабезпечення треба згадати — крім багатьох інших — таких великих канадійців, як психопатолог Д-р В. Е. Сакстон, Проф. економії Ешлі та Проф. суспільних праць Дж. Фаріна. Їхні виступи і погляди дали дуже багато для творчої думки в Канаді.

Вп. п.: Д-р І. Троняк, о. П. Хомин, ред. П. Пігичин, ред. І. Сирник, Д-р фармац. Н. Л. Залозецький, Д-р М. І. Мандрика, пані ред. Ст. Бубнюк, о. С. Їжик, Проф. Д-р Яр. Б. Рудницький, Инж. М. Боровський, Р. Король, М. Гнатів, А. Господин, — в такій чи іншій формі причинились до появи цього видання, за що кожному зокрема складаю щиросердечну подяку.

ОДИНИЦЯ І ВЗАЄМОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Людина це особовість, малий космос із власним “я”, — основа суспільности, без якої слово громада або суспільність було б порожньою фразою. Природний гін людини — творити родинні і нові соціальні форми взаємин та вкладати у них своє “я”, творить суспільність у всіх її формах, проявах і здобутках. В українському взаємовідношенні природна потреба співжиття відзеркалена в дуже багатьох прислів'ях, напр.: “Один в полі не воїн”, “Що громаді, те й бабі”, “Громада великий чоловік”, “Терпи, козаче, отаманом будеш” і т. д. Вона з глибоким сенсом відзеркалена також у народніх піснях. Напр., у пісні “Ой,

гай, мати” співається про відношення одиниці до громади таке (під час виїзду на війну):

“Як виїздив, то шапку зняв, низенько вклонився:

Прощай, прощай громадонько, може з ким сварився...”

Одиниця має обов’язки супроти громади (і від неї залежна), але вона може виконувати їх тільки тоді, коли побудова громадського й політичного устрою не обмежуватиме себе виявлення одиниці і даватиме цій одиниці змогу вкладати у форми соціальності своє “я”. Якщо таких можливостей нема і одиницю трактують як частину маси та жертвенного козла для матеріальних інтересів громади, — тоді одиниця займає байдужо-вичікуюче становище і може стати “суспільним інвалідом”, або попаде в конфлікт із більшістю (законом), а це викликає ланцюгову реакцію лиха в інших ділянках життя⁵⁾. Вклад одиниці для добра загалу треба міряти здібністю одиниці та якістю вкладеної для загального добра праці⁶⁾.

5) Волевиявлення одиниці можна представити напр. так: якщо приватна ініціатива збудувала Емпаер готель в Нью Йорку або Банк оф Монреал (за приватні гроші) і ці будівлі виконують своє призначення, тоді справи в порядку. Однак якщо ця приватна ініціатива буде мости (за громадські гроші) і ці мости валяться навіть негайно по закінченні конструювальних праць і ні громада ні уряд не можуть протидіяти — така приватна ініціатива допускаема тільки там, де людина суспільно невироблена і не вміє обстояти свою рацію. Тоді назриває потреба забезпечення перед шкідливою людині і громаді “ініціативою”. — Якщо приватна ініціатива доведе до того, що кругло 75% населення потребує лікарської допомоги; або з господарських (матеріальних) причин не може дістати потрібної лікарської щиролюдської допомоги; або коли лікарські товариства толерують лікарів, які ради заробітку затроюють (“флюоридують”) воду або без потреби вирізують шлунки; якщо ввиду такої ситуації хворий для порятунку купує від лихварів всякі “трітменти” — тоді прийшла пора для взаємозабезпечення; і це не обов’язково тому, щоб роздобути потрібні для допомоги гроші, але і тому, щоб позбутися паразитів, отої “приватної ініціативи”, яка — замість uzдоровлювати — робить людину хворою ради особистої наживи коштом терпіння своїх ближніх. — Ідея взаємозабезпечень є також тільки приватною ініціативою, яка — у противагу дикунству і пережиткам — дає одиниці і громаді щось краще, потрібне, позитивне і корисне, шляхом розвитку духової освіти і переваги свідомого над підсвідомим.

6) Перед другою світовою війною особливу методу вибору керівників культурно-освітнього і господарського життя мала громада Синевідсько Вишне, тепер Дрогобицької області. Хтось видигнув думку і громада прийняла за правило таке мірило якості одиниці: на загальних зборах або засіданнях при видигненні проблем члени установи пропонували розв’язку. Чия розв’язка була найбільше корисна, тому вписували до протоколу одну “марку” за прийняту розв’язку проблеми. При кінці року думаючи люди з найчисленнішими “марками” були автоматично кандидатами на членів нової управи товариства. — Кожний громадянин мав мати право бути членом дирекції або управ багатьох установ, але тільки в одній із них вільно йому було одержувати заробітну платню.

Одною з природних потреб людини є **потреба** забезпечення, яке можливе тільки на лоні громади і при співпраці оточення. Тому себезабезпечення і взаємозабезпечення займає один з головних плянів праці одиниці і суспільних працівників. Потреба душі вимагає такого взаємозабезпечення, щоб

а) людина залишилась людиною і в випадку потреби допомоги була вповні незалежна і

б) мала потрібну їй людяну допомогу і бажала такої ж допомоги для своїх співгромадян.

Одиниця мусить бути суспільно вироблена, мусить вміти обстояти свою рацію і мати вплив на організацію мережі взаємозабезпечень — так, щоб взаємозабезпечення були добробутом у якнайтіснішому розумінні слова.

ДОБРОБУТ І ВЗАЄМОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Духовий ріст і добробут це життєва мета кожної одиниці, громади, нації. Принципом прямування до здобутків (добробуту) є домінація духовости над матеріяльними надбаннями, — застосування майна для служби загальноморальним цілям. Такий принцип лежить в основі законодавства взаємозабезпечень, зорганізованих на те, щоб людина — вміло організуючи матеріяльні надбання — не терпіла духово ні фізично та, у випадку потреби допомоги, була від нікого незалежна. Тому мережі взаємозабезпечень є **добробутом**.

Але недавно один англійський медик видвигнув твердження, що “внаслідок суспільно-економічних перемін ХХ століття **добробут** розлінив людину і спричинив багато душевних і фізичних терпінь, захворінь та смертностей”. Головним спричинником цього лиха лікар уважає переїдження і брак фізкультури. Разом з цим до добробуту вчислені навіть мережі взаємозабезпечень, які мали б забезпечувати і тому розлінивлювати людину, бо вона, мовляв, перестає дбати про себе⁷⁾.

Що невідповідне користування матеріяльними надбаннями (в тому і переїдження) шкідливе в багатьох відношеннях, — справа безспірна. Про це знали старинні римляни, це записане в Євангелії та інших старих писаннях, — справа загально знана.

Зате ніяк не можна погодитися з тезою, що спричинником психо-суспільної кризи і захворінь є добробут, бо до проблеми розуміння добробуту треба підходити з духової площини. Якщо напр., людина переїдається з нудьги або для заспокоєння інших недостач, то це якраз

7) Цього твердження майже ніхто не трактує серйозно.

ознака відсутности того, що називаємо добробутом. А врешті такий стан зовсім не каже відбирати в людини харчі, авто і т. п. Справа політичного крутіїства і гонитва за грошем приводить до занепаду духової освіти й морального виховання і людина не має навіть часу думати над тим, що їй найбільше потрібне і що таке добробут. Тому твердження цього медика треба рішучо відкинути. Зате таке твердження мало б глузд тоді, коли — замість добробут — сказати: **бизнес, матеріалізм, егоїзм.**

Нема на світі нічого досконалого, залишаються також турботи і потреба перемін при мережі взаємозабезпечень і їх треба налагоджувати. Але, не дивлячись на це, в нікотрій державі ніхто і не думає ліквідувати мережі взаємозабезпечень. Мета взаємозабезпечень ясна: не розлінивлювати, допомагаючи лінюхам, але допомогти (напр. хворій) людині, щоб її виздоровити і допомогти стати творчою, повноцінною одиницею в суспільстві. Взаємозабезпечення має моральні основи, щирю людяність, є добробутом і не спричинює, тільки **запобігає** психо-суспільній кризі і захворюнням та вможливує їх лікування.

Мережі взаємозабезпечень є **себезабезпечення** від газарду і щирюлюдяним **взаємозабезпеченням**.

Взаємозабзпечення залежне від суспільної політики, яка є частиною загальної політики країни.

ПОЛІТИЧНИЙ УСТРІЙ І ВЗАЄМОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Суспільна (з латинського — соціяльна) політика є частиною загальної політики. Завдання суспільної політики — кермувати і полагоджувати **спірні справи одиниць і верств суспільства**⁸). Керманичами суспільної цо-

---

8) В Канаді бачимо особливу суспільно-політичну ділянку інтеграції “етнічних груп”, яка — треба признати — має за собою багато позитивних виявів. Однак зваживши, що в соціяльності більшість не мусить бути якістю, — мусимо ствердити, що панівна етнічна група підходить до справи інтеграції з позиції “сильнішого брата”, що дуже легко доказати. Напр., урядові звідомлення кажуть, що недостає людей на таких чи інших постах — тоді, коли такі люди працюють в гаражі, продають реальності або замітають вулиці. Така обставина є причиною чи не найбільшого відсотка родинних непорозумінь і умових захворюнь (зокрема серед новоканадійців). — Іншим прикладом причини почуття меншевартости одиниці і групи є розподіл допомоги із суспільних (і державних) скарбниць (напр. Рада Канадійської Культури, “Ред Федер” і ін.). Напр. тут на виховні потреби молоді для меншостей грошей нема тому, що їхне прізвище і мова “чужі”, — дарма, що вони є складовою частиною канадійської спільноти, виховують взірцевих громадян та причинюються до збірки фондів морально і матеріяльно. — Таких прикладів, які причинюються до психо-суспільної кризи, можна навести багато — і то зокрема зпоміж урядовців і людей на керівних постах. Я думаю, що навіть найменше упередження фізичної більшости до меншостей іде в розріз із щирюлюдською соціяльністю і метою та завданнями інтеграції.

літики є кадри суспільних пляновиків і соціологів — людей строгої об'єктивності з фаховим вишколом і досвідом. Головне їхнє завдання нормувати відносини, а зокрема дбати про поліпшення умовин праці, забезпечення людини та поліпшування життєвого стандарту вцілому. Тому мережі взаємозабезпечень є частиною суспільної політики, відомої в Канаді як "Груп Совшел".

Тому, що взаємозабезпечення є потребою душі людини і тому, що це бажання завершується введенням фахово опрацьованого законодавства на базі співпраці суспільних верств, — його треба вважати за частину народоправного ладу і способу життя. З процесом політичних, господарських та соціальних перемін, міняється також форма і кількість допомоги. Не міняється тільки зміст — потреба допомоги — так, як напр. незмінний останеться біль, якого ніхто не може зменшити.

Передумовою взаємозабезпечення є, очевидно, політична і господарська незалежність та система народоправної влади. Диктаторський устрій і соціалістична господарська система (вивласнення, колективізація) є найбільшими противниками взаємозабезпечення — тому, що одиниця не має тут змоги себевиявлення і диспозиції майном.

З огляду на форми і кількості допомоги у взаємозабезпеченні і тому, що мережа взаємозабезпечень є суспільно-господарським апаратом, — вона до великої міри залежна від народнього господарства.

НАРОДНЕ ГОСПОДАРСТВО І ВЗАЄМОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Якість, справність і людяність організаційної системи забезпечення залежна від народнього господарства настільки, наскільки одиниця є власником майна, членом і платником вкладів та має зацікавлення моральними і фінансовими справами забезпечення. Теоретично потреби і кількість допомоги можна узалежнити від господарства (тоді, коли якість і цілеспрямованість допомоги залежна від духовости, освіти і адміністраційної справности).

Під залежністю від народнього господарства розуміємо також обсяг діяння і матеріальну спроможність організувати потрібну мережу взаємозабезпечень, а також до деякої міри поступ у поліпшуванні допомоги. (При вмільй організації справи людина завжди мусить мати фінансову спроможність забезпечити себе якслід). Від господарського стану країни залежна також висота вкладів одиниці до фонду забезпечення, а її мірилом є передусім висота заробітної платні.

Народне господарство й організаційна справність

мережі взаємозабезпечень повинна запевнити таку допомогу, щоб людина — в міру господарських спроможностей — вела нормальне життя.

При мережі взаємозабезпечень грають роллю два головні складові господарські чинники — працедавці і працівники, які є закладовим капіталом мережі взаємозабезпечень. Ні одні, ні другі, ні уряд — не сміють самовільно диспонувати фондами забезпечення без взаємної згоди. З господарської точки зору фінанси мережі взаємозабезпечень є активним капіталом.

Залежність мережі взаємозабезпечень від народного господарства також у тому, що справами забезпечення мусять керувати фахові пляновики (бізнесові менеджери, з уваги на нефаховість, ніколи не можуть на бізнесовій базі зорганізувати потрібної щиролюдної допомоги). Господарська політика взаємозабезпечень ніяк не сміє бути залежна від передвборчої пропаганди або урядових осіб типу бізнесових менеджерів. Уряд виступає тут тільки як контрольний і виконавчий чинник. Зрештою дійсними господарями тут є кадри суспільних пляновиків і соціологів.

Мережа взаємозабезпечень має з правила окрему інстанцію типу міністерства, підпорядковану міністерству праці — тому, що в випадку захворювання, безробіття або каліцтва та потреби **реабілітації** і повороту до праці, основою існування людини є: 1) допомога і 2) zatrudнення, а також тому, що має до діла з робітництвом і працедавцями та адміністрацією їхніх фондів.

Мережа взаємозабезпечень залежна від господарства країни в матеріальному розумінні; впрочім добра ідея і думка бідняка (а також його фінансовий вклад) має таку саму вартість, як вклад і голос фінансиста — і вони в однаковій мірі вкладають і мають змогу працювати для одної ідеї. Це можливе в першу чергу тому, що тут є співпраця працедавців і робітництва, під проводом об'єктивної фахової адміністрації, яка діє незалежно.

Підпорядкування мережі взаємозабезпечень міністерству здоров'я непрактичне тому, що це може перешкоджувати технічній справності апарату і тому, що напр. міністерство здоров'я мусить дбати про вишкіл і постачання медичного персоналу, лікарств, поступ в медицині, дбати про медичний бік справи здоров'я населення; інакше кажучи, міністерство здоров'я “дає” лікування в випадку захворювання або каліцтва. Зате взаємозабезпечення має більше на меті плянувати взаємовідношення суспільних верств і праці одиниці у справах взаємозабезпечення, збирати та адмініструвати фонди, домогтись в народньому господарстві відповідного місця для реабілі-

тованої людини і т. п.; тому мережа взаємозабезпечень в дослівному розумінні не дає, тільки **вможливує і забезпечує потрібну допомогу** — моральну і матеріальну, **по лінії рації й потреби одиниці**⁹⁾.

У взаємодопомозі фонди до скарбниці взаємозабезпечень відраховує працедавець при виплачуванні заробітної платні (без винагороди за цю працю) і, разом із своїм вкладом, відсилає до уряду взаємозабезпечення, згідно з приписами закону.

Противниками (в господарстві) організованого взаємозабезпечення можуть бути компанії життєвого забезпечення, компанії “забезпечення” здоров’я і т. п.

Якщо мова про життєве забезпечення, то наскрізь логічно, що компанія забезпечень на життя має зовсім відмінну форму і мету забезпечення та завдання. Насправді це тільки пов’язаний з деякими дрібними привілеями спосіб ощаджування. Знов компанії “забезпечень” хворих та інвалідів дають тільки обмежену допомогу і за дуже високу оплату; тому і їхня мета настільки відмінна, що вони не можуть мати претенсій на означення “забезпечення”, бо обмежена допомога не є допомогою і забезпеченням в дослівному розумінні.

Ніяка компанія не може за ніякі гроші робити в державному масштабі напр. **протизаходів** для вилікування хворіб і випадків, забезпечити належно **регабілітацію** інвалідів та взагалі дати те, що дає взаємозабезпечення. Тому суспільство і керманічі взаємозабезпечень не мають потреби бути противниками приватних компаній забезпечень; приватні компанії можуть (теоретично), але не мають морального права (і практичної змоги) припинювати процесу організації мережі таких взаємозабезпечень, які для людини найкращі.

Ніяка приватна компанія ані особа не сміє інвестувати капітал у скарбниці взаємозабезпечень. Фонди взаємозабезпечень приходять виключно з законом усталених джерел на базі співпраці і мають бути ужиті по призначенні — тільки на допомогу.

РОЗУМІННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Не дивлячись на те, що система взаємозабезпечень залежна від духовости людини, а система державної ка-

---

9) Недоцільність пов’язання взаємозабезпечень (а то й інших ділянок) з міністерством здоров’я легко доказати. Напр., у “Винніпег Трибюн” (17.XII.1957) читаємо таку дивовижу: “До міського комітету здоров’я внесено прохання про зміну міського чартеру для танців”... Навіть поминаючи факт, що цей комітет нефахова ні в справах здоров’я ні танців, чисто бизнесова установа, — маємо уявлення про заплутаність в розумінні проблем і поділі функцій та причину, чому і справи здоров’я і танців неполаднані як слід.

піталістично-соціалістичної опіки залежна від правлячих одиниць, та що між цими двома системами забезпечень є велика різниця, — обі вони відомі в політиці під загальною назвою: соціальне забезпечення. Обі ці системи в суспільному масштабі і мали б мати однакові завдання, однак з багатьох причин їхні засоби дії відмінні.

Така обставина утруднює можливість орієнтації і розуміння проблеми. Людина радо хотіла б мати таке забезпечення, щоб за нього “не платити”; з другого боку несумлінні політичні карієристи, бізнесові менеджери і соціалісти (зокрема тепер, у зматеріялізованому світі “mass media”) використовують це підсвідоме лакеїство і накидають людині державну опіку — “безплатне” забезпечення (з податкових грошей і т. п.). Уряд починає піклуватись людиною (тоді людина позбавлена права членства і безпосереднього впливу на законодавство та контролю фондів), задержуючи за собою право керми її грішми, розподіл і висоту та якість допомоги.

Тому, що матеріалістичне розуміння соціального забезпечення (державної “безплатної” опіки над людиною) невідповідне вимогам людської душі, — я вважав за потрібне соціальне забезпечення на базі членства назвати по імені — **взаємозабезпеченням** (або суспільним взаємозабезпеченням), яке і є темою цих рядків. У цьому випадку буде очевидна різниця між Суспільною Службою у Взаємодопомозі і Суспільною Опікою держави над людиною ¹⁰⁾.

ДЕРЖАВНА ОПІКА

У сферах впливів т. зв. ССРСР відома державна опіка над людиною, якій (у допомозі) на ім'я “соцзабезпечення”. Про це “забезпечення” багато писала преса, пишуть рідні у листах закордон, багато людей переживали “соцзабезпечення” особисто і знають його на практиці; тому зупинялись над цією державною опікою нема потреби, бо людина опіки не любить. І то не любить її ні в соціалізмі, ні в державному капіталізмі, — ні від уряду, ні від поодиноких осіб.

Про шкідливість опіки в багатьох відношеннях можна б писати багато. З українських авторитетів насвітлює цю справу Д-р І Троняк, який пише про шкідливість опіки таке ¹¹⁾:

“Хоч ще невідомо про вислід “ширшої громадської

10) Яскравим прикладом опіки держави над людиною є ССРСР; в кожній іншій країні світу, у протилежності до ССРСР, маємо до діла із **взаємодопомогою** (взаємозабезпеченням).

11) І. Троняк: Служба Суспільного Добробуту і Регабілітації. Новий Шлях, 1.X.1956.

наради”, що була скликана у Вінніпегу в червні ц. р., в справі суспільних праць, а все ж таки голоси в пресі (“Новий Шлях”, “Жіночий Світ”, “Америка” і “Свобода”) вказують, що серед канадійців і американців українського роду заінтересування у цій “новій” ділянці суспільних і групових відповідальностей, зростає.

Однак цікаво зазриміти, що майже всі голоси в пресі, писані добрими людьми, безперечно для добра справи, уживають фахове назовництво, досить добре опрацьоване в ділянці соціології і суспільних праць в Північній Америці, на “старий лад”. Себто майже п’ятдесят літ розвитку в новій ділянці науки, з усіми докладними іменами і назвами фахових-станових ділянок і їх предметів залишаються неузгляднені.

І ось так, від кількадесятьох років закорінилося в українську термінологію соціології і Суспільних Праць слово **“опіка”**.

Коли точно приглянутися, що це слово означає і яка його суть, а ще більше, його психологічні наслідки на довкілля, себто на людей, до яких воно є приміюване, ми, без труду завважимо, що слово **“опіка”** є яскравим запереченням і противоріччям всіх напрямних і цілей, які лягли в основу модерної наукової ділянки Суспільних Праць.

Деякі соціологи вказують на факт, що саме через точно заплановану **“опіку”** заінтересованими чинниками, світськими і духовними, цілі нації попали, в дорозі довготривалого психологічного процесу, у стан безнадійної залежності (“dependency”). До цієї міри “вічна опіка” спаралізувала творчі чинники в людських особовостях, що одиниці, групи, а то й цілі народи, виказались нездібними на якенєбудь зусилля, щоб допомогти самим собі і щоб остаточно стати **незалежними** в усіх площинах людського життя і, очевидно, позбутися всякої **“опіки”** й **“опікунів”**.

Ось так поняття **“опіки”** стало на просторі тисячоліть свого роду блудним колом, у яке були включені не лише фізично й умово хворі, які справді на опіку заслуговують (хоч і в цих ділянках модерні наукові досліди вказують на можливість реабілітації), але зовсім здорові жінки і мужчини, які тимчасово попали в ситуацію, наслідком різних обставин, в якій вони потребували помочі — матеріальної і моральної. Доброзичлива, з умінням уділена поміч має на цілі допомогти людям, в їхньому довкіллі і в їх індивідуальних границях спроможностей, **“стати на їхні власні ноги”**, бути наново повновартісними і творчо діючими (функціонуючими) членами суспільства, **без жадних комплексів залежності, або меншевар-**

тости, які — якщо спричинені і залишені з людиною — наново паралізували б її спроможність нормального діяння і, на ділі, не причинилися б до її щастя. —

Образове змалювання психологічного діяння слова “поміч” можна б подати в ось якому символічному образі: в горах з групи альпіністів, один її член поховзнувся і почав скочуватися по ховзькій скелі прямо в безодню, у пропасть, де його стрінула б смерть. Але група альпіністів має глибоке відчуття групової відповідальності. На ділі кожний з альпіністів усвідомляє собі, що й він може поховзнутися кожночасно і знайтися в смертельній небезпеці, як і його друг. І ось ціла група альпіністів метає сильну ливну-шнур до товариша, що скочується в безодню. Він схоплює ливну обома руками і, в останньому моменті, зависає на ній у повітрі, прямо над пропастю. негайно ціла група альпіністів витягає ливною товариша на стежку. Всі йому допомагають позбутися страху-переляку, відпочивають разом з ним, і, по короткім часі і гарячим напитку або перекусці, всі разом рушають в дальшу дорогу, щоб повернутися здоровими і щасливими до своїх рідних і друзів вдома. —

Для того альпініста, що був поховзнувся, його переживання в смертельній небезпеці залишається спомином. Він і далі почуватиметься щасливим і повновартісним членом групи альпіністів. Якщо він є зрілий і психологічно спроможний — він може відчувати в серці вдячність за поміч, яку йому подали товариші тоді, коли він її потребував. Його моральне зобов'язання не обтяжує його діяння (функціонування), бо він завжди був і є готовий допомогти кожному членові групи в випадку потреби. І це відношення до групи його товаришів є здорове, вільне, сердечне . . .

Представмо собі жахливий образ іншої групи альпіністів — “мудрагелів”. Замість негайно витягнути товариша ливною на стежку — вони рішають **“заопікуватися” ним**. Перш усього вони рішають піддержати його на ливві над пропастю, щоб нещасник добре усвідомив собі вагу їх прислуги і **“опіки”** над ним. Напів живого врешті “мудрагелі-опікуни” витягають на стежку. Замість помогти нещасному позбутися страху-переляку, “опікуни” починають суперечку між собою. Перш усього вони думають (голосно), що поховзнутись на такій добрій стежці міг лише нездара. Далі — один із групи думає (голосно), що якщо б він не був кинув ливну, то всяка інша “опіка” була б неможлива. Третій сперечається, що це він був найсильніший і що це він витягнув ливну. Без нього — рятунок був би неможливий. Четвертий завважує, що він, що правда, боявся напружуватись при тяг-

ненні линви, але все таки тягнув тому, що завислий над пропастю належав до того самого товариства, що й він...

Що ж переживає врятований у тому часі?

Перш усього він відчуває, що його група відкинула. Його нап'ятували "нездарою". Вислухавши суперечку його "опікунів", він хотів би висказати вдячність кожному з осібна, за поміч, за рятунок. Але як це зробити? Другий раз його напевно не візьмуть в гори. Чи він має висказати свою вдячність партійникові, через засліплений послух і льюальність до партійних проводирів? Чи може він на **все життя** повинен бути зобов'язаний тому найсильнішому, який говорив, що він одинокий був інструментом рятунку? А може треба бути на все зобов'язаним тому, що кинув до нього линву? Ось так роздумуючи, переляканий, пригноблений і обезсилений (фізично і психологічно) член групи альпіністів, повернувши додому, попадає в депресію, нездужає і **стає поволі предметом "опіки", на довгі літа, а то й на все.** А ним "мудрі" опікуни опікуються кожний на свій лад, кожний на... свою користь, кожний для заспокояння своїх власних низьких потреб-пристрастей для власного задоволення. Різниця між поміччю-службою для добра добробуту людей і **"опікою" над людьми** є очевидна. Основно повновартісні люди, одиниці і групи, а то й нації, ненавидять всяку "опіку" й **"опікунів"** і за всяку ціну хочуть їх позбутись. Навіть тоді, коли потребують помічі! Навіть тоді, коли вони, безпомічні, вмирають...

Дошукуватись причин, чому в українській мові закорінилась термінологія "Суспільна Опіка" не тяжко. Згідно з ментальністю колишніх польських "можновладців" поляки створили термінологію "Опека Сполечна". І виходить, що з різних причин, куди легше було перекласти "опека сполечна" на "Суспільну Опіку". А однак, коли приглянемось до термінологій в інших мовах і точно передумаємо їх зміст і символіку (хоч вони були складені теж яких п'ятдесят літ тому!), ми побачимо, що вони майже всі заключають у собі елементарні й основні поняття **Суспільної Служби** з ціллю скріплення, забезпечення і збереження **Суспільного Добробуту**, одиниці, групи і нації. — ("Совшел Велфер", "Б'ен Етр Соціал", "Совшел Сервис", "Сервис Соціал", "Фолькс-Вольфарг", "Соціал-Дінст" й ін.). Отже чому ж уживати в українській мові перестарілу, неправильну і незгідну з українською ментальністю термінологію "Суспільна Опіка"? Куди краще звучали б: "Суспільна Служба", "Служба Суспільного Добробуту", або прямо **"Служба Суспільного Добробуту і Регабілітації"**. Остання термінологія схоплювала б усі основні принципи і цілі цілої системи програм

і праць, які скріпляли б, забезпечували б **Суспільний Добробут** і щастя одиниці, групи і нації.

Організація “Служби Суспільного Добробуту і Реабілітації” вимагає точного опрацювання фінансів і персоналу. Так, як про лікарські справи авторитетно говоритимуть лікарі, а про правні — правники, так само про організацію і працю якоїнебудь вітки (програми) “Служби Суспільного Добробуту і Реабілітації” повинні авторитетно говорити спеціалісти-знавці з закінченими спеціальними студіями “Суспільних Праць”, які зуміли б скоординувати всі діючі, позитивні суспільні фактори і, в реалістичних обставинах, схопити їх в одну систему праць “Служби Суспільного Добробуту і Реабілітації”.

Стільки Д-р Троняк про психологічний бік справи опіки. Але є ще більше важливих, зв'язаних із психологічним моментом, негативів опіки над людиною у випадку потреби допомоги.

В країнах державного капіталізму і в країнах “соціалістичного будівництва” (комунізму) — при “добровільному” плаченні податку-забезпечення і при примусовому, “соціальному страхуванні” — всі засоби і практики та побудова апарату горизонтальна. Тому до доказаних наукою і практикою від’ємних сторінок опіки держави над людиною в ділянці допомоги треба зачислити ¹²⁾:

- а) Обмеження рації і права одиниці і груп;
- б) Відсутність співпраці суспільних верств у допомозі і, як наслідок, паразитність, хабарництво і заздрість;
- в) Панівна верства менше платить і більше користає з допомог, ніж нижче поставлені люди;
- г) Кількісно і якісно допомога обмежена;
- г) Допомога і адміністрація коштовна і бюрократична;

---

12) По словам Д-ра Троняка колись (навіть без організованих взаємозабезпечень) було: “Громада по нитці — бідному сорочка”. А тепер (там, де нема взаємозабезпечень): “Громада по сорочці — а бідному... нитка”. — (Якщо мова про “недомагання” взаємозабезпечень — треба ствердити, що деколи — у зв'язку з непередбаченими випадками — трапляється недобір котроїсь із вітки взаємозабезпечень. Соціалісти-марксистки доказують, що державна опіка таки ліпша, бо “не має недобору” (зправила евентуальний недобір покриває уряд) — і на цьому тлі зводять бій із публічною опінією. Наприклад, українські профспілки в Бельгії протиставились урядовим намаганням удержавити взаємозабезпечення. Розуміється, що національно свідоме і соціально вироблене робітництво (з українськими профспілками включно), маючи підтримку церковних кругів, виграло цю боротьбу за свою рацію, вважаючи, що кому важко адмініструвати слухні вимоги, той не мусить оставатись при владі, — і уряд мусів справу удержавлення залишити).

- д) Людина занедбує зацікавлення справами забезпечення і допомоги;
- е) Залежність забезпечення від політичного крутійства унеможливорює функціонування і своєчасне, негайне приділення допомоги.

В “користь” адміністрації державної опіки треба сказати, що адміністрування її багато примітивніше ніж у взаємодопомозі та вимагає менше знання і праці.

НАРОДОПРАВНЕ ВЗАЄМОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Кожна людина в житті — скоріше чи пізніше — може потребувати допомоги. Тому кожна людина вплачує свій пайок до каси взаємозабезпечень, бо модерне суспільство не може дозволити на те, щоб одиниця — через свою нерозважність — у випадку потреби опинилась без допомоги і жebrала або вмирала під тином. І хто їй допоміг би, якщо вона не хотіла б бути членом взаємозабезпечень — не бажала забезпечити ні себе ні не бажала цього для своїх співгромадян? Тому “примус” бути членом забезпечення це не тільки дотримання кроку із чисельною більшістю, але і акція (не завжди якісної) більшості для захисту інтересів меншости; тому ледво чи можна уважати в цьому випадку закон про “примусове” забезпечення кривдою для тих, які не можуть відразу належно усвідомити собі ваги взаємозабезпечень.

Допомога взаємозабезпечень не є нічим дарованим або безплатним і її одержує кожний член без зобов'язань і пониження. Забезпечені допомогою: голова рідні — працівник, дружина, діти і інші особи на утриманні працівника. (Для непрацюючих або громадян спеціальних категорій або спеціальних потреб можуть ще бути інші підвідділи взаємозабезпечень або організації Суспільної Служби — напр. для умових працівників).

Працедавець, згідно із законом, відчислює з платні працівника його уділ і, додаючи свою частину, передає гроші до уряду взаємозабезпечень. (Для непрацюючих, фермерів і т. п. категорій громадян є інші шляхи для вплачування вкладів; про це і інші технічні проблеми можна говорити тільки при студії побудови господарства і адміністрації поодиноких країн).

На взаємозабезпечення на базі членства завжди є місце, можливість і потреба в народньому господарстві. (Напр. знавці справи навіть не сумніваються в тому, що канадійське народне господарство може без труднощів в сучасному zorganizувати забезпечення хворих).

Від європейських країн починаючи і на Японії кінчаючи (за винятком країн соціалістичного будівництва)

— зорганізоване в системі суспільної служби “соціяльне забезпечення”, є на ділі взаємозабезпеченням (на базі членства і співпраці суспільних верств у взаємодопомозі). Як згадано, таку форму забезпечення можна зорганізувати у вільній державі, при:

- а) активній дії одиниці
- б) співпраці суспільних верств
- в) під кермою фахівців суспільного планування.

Суспільне взаємозабезпечення дає те, чого не можуть дати компанії і державна опіка, а саме:

- а) зберігає рацію й ініціативу одиниці
- б) затісне співпрацю суспільних верств
- в) її діяльність також превентивна
- г) дає щиролюдяну допомогу — негайну, необмежену, без упереджень, заздрости і залежності та за дешевшу ціну. Одним із крицевих принципів взаємозабезпечень: насамперед допомога, а потім формальності.

Мережа взаємозабезпечень звичайно охоплює такі чотири суспільно-господарські ділянки¹³⁾:

- 1) забезпечення хворих
- 2) забезпечення непрацевдатних, інвалідів і старших
- 3) забезпечення безробітних
- 4) забезпечення матеріальної бази дітей.

Забезпечення хворих

В забезпеченні хворих **кожний** член суспільства повинен мати негайну допомогу без уваги на діагнозу та її причини. Допомога повинна бути **однакова** для всіх, без огляду на соціяльне становище і матеріяльний стан. Тоді, коли інші ділянки забезпечень мають безпосередньо до діла, в першу чергу в господарській ділянці, із деякими групами, — здоров'яне забезпечення має до діла з усіма верствами і елементами суспільства в усіх відношеннях. Взаємозабезпечення хворих запевнює:

- а) лікарську допомогу
- б) дентистичну допомогу
- в) всі кошти побуту в лікарні і курорті
- г) всі кошти лікування вдома
- г) лікарства, ортопедичні матеріяли і т. п.

---

13) Також родинна заробітна платня, а зокрема “дитячі бонуси”, належать до взаємозабезпечень, про що мова в окремому розділі.

- д) кошти прожитку працівника і рідні (якщо працівник в лікарні)
- е) кошти прожитку працівника і рідні (якщо працівник лікується вдома)
- є) матеріальну допомогу для дружини працівника у випадку новородка).

Фонди цього забезпечення вплачують працедавець і забезпечений — зправила по половині.

Забезпечення тимчасово непрацездатних

Забезпечення тимчасово непрацездатних запевнює солідну допомогу рідні покаліченого або ушкодженого. Головні завдання відділу:

- а) запобігати випадкам
- б) покаліченого або ушкодженого вилікувати і виплатити відшкодування
- в) вможливити вилікуваному одержати попередню працю, а якщо здоров'яний стан не дозволяє, — дати змогу вивчити новий фах і всадовити на працю.

При випадках внаслідок злих умовин праці фонди приходять від працедавців; при випадках каліцтва платять працедавці і забезпечений — зправила по половині. — І в одному і в другому випадку мусить бути спільність дії, закону й адміністрації. — Сюди входять також умово хворі і хворі на туберкульозу; якщо людина не може бути вилікувана для працездатности, тоді її переводять до відділу інвалідів.

Забезпечення інвалідів і ветеранів праці (старших)

Забезпечення інвалідів намагається лікувати та не допустити працівника стати інвалідом, а також запобігати хворобам, які роблять людину непрацездатною. Впрочім відділ запевнює матеріальне існування інваліда і його рідні, повдовілим, старшим віком і т.д. — Фонди вплачують спільно працедавці і працівники, а також — залежно від господарської спроможности і системи та інших чинників — може частина пенсійних фондів походити із загального прибутку народнього господарства. Висота пенсії може залежати найбільше від виконуваної в господарстві праці і висоти вкладів, господарського стану країни і т.д. На всякий випадок пенсія мусить вистачити на нормальний прожиток. Адміністрація мусить бути така, щоб із раз даної допомоги нічого не забирати на інші “допомоги”.

Забезпечення безробітних

Також допомога безробітним повинна вповні вистачати на прожиток безробітного і його утриманців, які є — самозрозуміло — автоматично членами забезпечення хворих. Фонди приходять від працедавців і працівників, зправила по половині (в Канаді — від працедавців, працівників і уряду).

ЗАКОНОДАВСТВО ВЗАЄМОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Тоді, коли в суспільстві назрів процес розуміння й потреби організації одної вітки або цілої мережі взаємозабезпечень, до голосу приходять тихі, але дійсні урядовці-організатори модерного суспільства, — **фахові суспільні пляновики**¹⁴). З фаховим знанням і досвідом, за певними принципами, вони опрацьовують пляни такої мережі, координуючи **всі** позитивні чинники для якнайкращої гармонії в **усіх ділянках** духового і господарського життя. Після такої підготовки плянів і проектів законодавства та зазнайомлення з ними працедавців, працівників і цілого суспільства, — до голосу приходять **парлямент**, який надає цим плянам сили **державного закону**. Тоді **уряд** вводить законодавство всилу і на його основі організує мережу або вітку взаємозабезпечень.

Процес творення, законодавство і співпраця у взаємозабезпеченні іде радше вертикально (доземо — однакові інтереси і потреби кожної одиниці і верстви суспільства), а це запевнює **рацію** одиниці і щиролюдяну допомогу. Приблизно такими шляхами відбуваються зміни і поліпшування законодавства. Законодавство мусить бути таке, щоб на тлі допомоги не було потрібно судових процесів. — Прийом персоналу на працю у взаємозабезпеченні нормований окремим законом.

МЕДИЧНИЙ І АДМІНІСТРАЦІЙНИЙ ПЕРСОНАЛ

Прийом медичного персоналу на працю, зокрема в забезпеченні хворих, нормований окремим законом. Тут працюють найкращі якісно і фахово люди і вимоги до них під цим оглядом куди більші, ніж там, де є державна оліка або де нема організованого взаємозабезпечення. Але враз із вимогами апарат забезпечення дає лікареві великі можливості для поступу під кожним оглядом і тому багато лікарів є передовиками і прихильниками організації і поліпшування апарату взаємозабезпечень.

14) Працюю пляновиків і знавців проблем організації взаємозабезпечень можна утотожнювати з діяльністю уряду тоді, коли уряд респектує їхні пляни.

Медичний персонал не має довжників і має заповнену — в міру господарських спроможностей — солідну заробітну платню¹⁵⁾. Система забезпечення дає кращі можливості для досягнень і поступу в медицині. У лікарнях взаємозабезпечень нема місця на “приватні” кімнати: лікар самотній є паном положення в лікарні і тільки він має право рішати про те, чи для пацієнта краще лежати окремо чи в гурті. Взагалі престиж лікарської професії і мед-сестер у взаємозабезпеченні більший і краще респектований.

Керівники і працівники адміністрації взаємозабезпечень мусять мати відповідну освіту і — залежно від посту — спеціальний фаховий вишкіл із всестороннім знанням проблем і законодавства взаємозабезпечень. Керівники адміністрації це фахові суспільні діячі, які назначують відповідно вишколених людей на нижчі пости. Керівництво взаємозабезпечень полагодує всі справи згідно з потребою душі людини і при співпраці працедавців і робітництва.

Тому, що з призначених на допомогу фондів принципово не вільно видавати грошей на інші цілі — кошти адміністрації і платні персоналу покриває держава.

АДМІНІСТРАЦІЙНА ПОБУДОВА

Адміністраційна побудова мережі взаємозабезпечень може бути поділена приблизно так:

- низові (місцеві, локальні) клітини (уряди)
- обласні (провінційальні) уряди
- головний уряд взаємозабезпечень.

Низові і обласні уряди мають свої відділи для справ:

- 1) забезпечення хворих
- 2) забезпечення тимчасово непрацездатних, інвалідів і пенсіонерів
- 3) забезпечення безробітних
- 4) родинної заробітної платні.

Низові уряди є під кермою фахових передсідників (шефів), які полагоджують біжучі справи. В загальному завданням низових клітин може бути:

- a) інкасувати членські вклади
- b) виплачувати допомогу або кошти лікування та полагоджувати зв'язані із цим формальності

---

15) Один англійський лікар твердить, що при виплачуванні лікарів платні з державної каси “рветься довіра” між лікарем і пацієнтом. Однак, напр., психіатри, які одержують платню з державної каси, не запримітили “прірви” між собою і пацієнтами.

- в) збирати доказові матеріали про каліцтво, випадки при праці, умовини праці і т. д.
- г) уділяти правових порад в справах забезпечення
- д) розглядати скарги
- г) підприняти законні міри супроти тих несумлінних працедавців, які занедбують вплачування вкладів.

Обласний уряд тісно співпрацює з державним урядом, працедавцями і профспілками в усіх ділянках забезпечень і реабілітації, розглядає відклики проти рішень низових клітин, вирішує справи і вводить рішення в силу— завжди з участю працедавців і профспілок, дбає про справи забезпечень області вцілому.

Головний уряд взаємозабезпечень це інстанція типу міністерства — штаб пляновиків уряду для об'єктивного, постійного нормування справ взаємозабезпечень на тлі народнього господарства.

Кошти адміністрації і платні персоналу покриває держава (уряд).

“МІЖНАРОДНІСТЬ” ВЗАЄМОЗАБЕЗПЕЧЕНЬ

Майже в кожній державі світу (за винятком Канади і ЗДА) є солідні мережі організованих взаємозабезпечень. (В країнах домінації Москви, як наслідок соціалістичного господарювання, є опіка держави над людиною). Правда, на північно-американському континенті вже є забезпечення безробітних, зорганізоване як наслідок господарської необхідности, — зате організації або поліпшення започаткованих або неіснуючих ще мереж взаємозабезпечень і їх централізація стають чимраз більше пекучою справою.

Першуном в організації взаємозабезпечень була Німеччина. В Англії мережу взаємозабезпечень оформлено після 2-ої світ. війни. Англійське і німецьке взаємозабезпечення відмінні тільки в залежності від господарства,— зрештою обі знаменно відзеркалюють наймодерніші досягнення щиролюдської організації і взаємодопомоги. Тоді, коли в Німеччині членами взаємозабезпечень є приблизно 70% населення (виключені заможні люди і з високим заробітком), — “Бритіш Совшел Секюриті Систем” випередив Німеччину в тому розумінні, що охоплення всі верстви населення країни.

“Міжнародність” або “подібність” побудови взаємозабезпечень не можна зводити до твердження, що напр. “англійці відфотографували” систему взаємозабезпечень від німців, або що це щось міжнародне. Кожна суспільно-господарська система має таку форму і побудову взаємозабезпечень, на яку спроможеться людина і народне

господарство. Подібність тільки в тому, що **кожна** людина хоче **забезпечення** від **подібних** випадків, із-за **подібних обставин** і причин.

Багато українців підчас і після 2-ої світ. війни в багатьох країнах, а зокрема в Німеччині, Англії, Швеції, Норвегії, Бельгії, Франції і Голляндії (будучи тут тільки на правах азилю), користувались усіми тими правами і привілеями, які дає суспільна служба у взаємозабезпеченні. У цьому відношенні керманичам цих установ належить від українців признання і щира подяка.

РОДИННА ЗАРОБІТНА ПЛАТНЯ

Ти мій рід, ти дитина моя,
Ти честь моя і слава;
В тобі мій дух і будуче мое
І краса і держава.

І. Франко

У нашім раї, на землі,
Нічого кращого немає,
Як тая мати молодая
З своїм дитяточком малим.

Т. Шевченко

Господарство кожної країни має систему т. зв. основної заробітної платні. Як відомо, основна заробітна платня, це винагорода (або форма звороту уділу) за вартість вкладеної в господарство праці. Ця основна заробітна платня є в першу чергу базою існування працюючої одиниці; вона з правила однакова для всіх працівників за однакову працю.

Розуміється, що коли самотні й одружені працівники одержують за однакову працю однакову платню, то одружений працівник не може удержувати належно рідні і попадає в клопітливе положення. Тому, крім основної заробітної платні, одруженому працівникові виплачує народне господарство певні форми родинної заробітної платні; вона продумана для утримання рідні — тому, що праця матері в домашньому вогнищі і виховання та вишкіл дітей уважається вкладом у добробут і розвиток нації і народнього господарства. Отже “родинну заробітну платню” працівник одержує на утримання рідні. Заробітною платнею зветься вона тому, що рідня — з уваги на працю батьків для народнього господарства — на ці гроші заслуговує і її виплачують враз із основною заробітною платнею. Честь виплачувати цю платню для працівника припадає працедавцеві і в цей спосіб спеціальний адміністраційний апарат тут зайвий. Розуміється, що в іншій формі родинну заробітну платню одержують також безробітні при виплачуванні їм допомоги у випадку безробіття, каліцтва і т. п.

У тих країнах, де родинна заробітна платня та суспільне забезпечення організовані з участю працедавців і робітництва, тобто на базі кооперації, — бизнесмен виростає до гідности підприємця-господарника, який

розуміє, що родинна заробітна платня допомагає виховувати молоде покоління, стабілізує господарство рідні і одночасно суспільства та дає запоруку гідного перемства народніх надбань. В тому сенсі родинна заробітна платня це не тільки заплата за працю, але це найкраща інвестиція працедавця у його ж таки господарство.

На північно-американському континенті, в бизнесовій інтерпретації країну, де є родинна заробітна платня та плянова взаємодопомога, називають “Велфер Стейт”. Ця загальникова термінологія не відзеркалює дійсности, бо тут справа не в тому, що держава піклується людиною. У “Велфер Стейт” людина має згідний з її потребами “велфер” (добробут) тому, що в цій політичній і господарській системі людина більше думає про кооперацію і має ширші права та вплив на законодавство.

Висота родинної заробітної платні зв'язана з усіми суспільно-господарськими ділянками життя і в такій чи іншій мірі від них залежна. І так, наприклад, в державах уміреної господарської системи (в Європі) з хвилиною одруження працівник одержує приблизно 10% підвишки основної заробітної платні. Для кожної дитини батьки одержують доплату в висоті приблизно триденного заробітку основної платні у місяць. Є також відшкодування за розлуку батька з ріднею на тлі можливостей місця zatrudнення (що, напр., має далекойдучі наслідки для розбудови житлобудівництва і т. п.). Ще раз треба ствердити, що в кожній країні ці форми родинної платні відмінні і мінливі.

Родинна заробітна платня незалежне (але не виліковує) жінку-матір як робітну силу в народньому господарстві, стабілізує бюджет рідні і допомагає у вихованні дітей. Родинна заробітна платня вчить молоду людину, що вона приналежна до рідні, її молодий вік це вік виховання і науки в родинному вогнищі і школі. (До речі, виховники мабуть мають рацію, якщо твердять, що навіть 16-ий рік життя замало, щоб така молода людина незалежнювалась від батьків. А тут, як відомо, господарська база рідні грає велику ролю).

Ще в інших країнах існують своєрідні форми родинної допомоги в виді “дитячих бонусів” і т. п. Їх виплачує держава з грошей податковців. Така допомога ніяк не вистачає на утримання дітей і її адміністрування коштує багато грошей; збирання податків для неї не вимагає ні багато знання ні довсїду керманців і має хїба пропагандивну вартість. Вона не має морально-виховного значення, зокрема якщо мова про почуття приналежности до рідні молодого покоління та співпрацю в господарстві.

Матеріялісти твердять, що “дитячі бонуси не є господарською необхідністю”, а вже ніяк не можуть собі уявити, як можна виплачувати родинні гроші без того, щоб з їх допомогою не піти до передвиборчої пропаганди і показати супроти дитини свою “великомилоствивість”. — Такий погляд неправильний. Вага родинної платні якраз у тому, щоб дітей, як тільки можна, **унезалежнити** матеріально (і морально) від політично-господарських експериментів, а зате більше **узалежнити** їх від **родинного вогнища** і навчити співпраці та почуття обов'язку. Тому філософія родинної платні куди важча до зрозуміння; але її підклад дуже глибоко обоснований і продуманий куди ширше ніж інші господарські засоби.

В Канаді практикується покищо дитячі бонуси (фемілі аловансес), виплачувані з державної каси, з допомогою спеціального адміністративного апарату. (Додаток родинної заробітної платні є також в армії). Але це не розв'язує проблеми, бо кошти удержання дитини принайменше вшестеро більші. Для дитини потрібно одержувати не половину одно-денного, але принайменше суму три-денного заробітку в місяць. Тоді можна б думати про стабілізацію і зрівноваження родинного бюджету та боротись з шкідливими впливами, які підривають життя рідні¹⁶).

---

16) Хоч в канадійських шкільних підручниках читаємо, що рідня є підставовою базою суспільного життя, то в практичному житті, внаслідок суспільної невиробленості одиниці або паралізуючих її діяльність проявів, канадійська рідня родиться і вмирає в кишені нецілих двох сотень банкових менеджерів і американського умасовлення, внаслідок чого наша країна належить до “найбільших продуцентів” родинних непорозумінь, умово хворих, полово звихнених, злочинців і безбатченків. Для направлення такого стану я пропоную таку українську рецепту:— Всесторонньо унезалежнити навчальну систему і духову освіту від бізнесу (в протилежності до економії) і умасовлення та всяких “королівських комісій”, а на їх місце всадовити в урядах здібний керівний персонал. — Дбати про якнайкращі взаємини із ЗДА, щоб вони і надалі були взірцем добросусідських відносин, але визбутись американських “соціальних експертів” і дослівно всего, що вносить генгстерство і поворот до дикунства та затроєння думки. — Унезалежнити від бізнесу (який не є економією) і урядово-адміністративної “опіки” й інтервенції духово-освітні і морально-виховні ділянки та зривувати повністю законодавство для закріплення за ріднею прав на постійний, всебічний ріст виховної думки і суспільно-творчих процесів. — Конструювати розв'язки справ так, щоб не припинювати ініціативи одиниці і групи, без різниці на її національність або кількість, якщо вона творчо працює для росту спільноти і канадіянізму. — Для поладнання групової політики (внутрі і назовні країни) і родинних проблем вишколити на суспільний кошт суспільних знавців і працівників широлодяної якості із членів поодиноких етнічних груп. — В родинному житті, законно і соціально, відкинути американське поняття “бізнесового зговорення” і американських практик полагоджування

Життєву філософію можна звести до передавання (продовжування) і забезпечення життя. Родинна заробітна платня виправдує себе тут в якнайширшому розумінні і тому заслуговує на особливу увагу з боку громадянства тутешнього континенту. Свідоме розвитку народоправного ладу громадянство має обов'язок подбати про це з допомогою відповідного законодавства.

УКРАЇНСЬКА ДУМКА НА ШЛЯХУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДОПОГИ В КАНАДІ

... Будьте добрими українцями, щоб стали
добрими канадійцями.

Лорд Твідсмур

Якщо б хтось мав змогу зібрати потрібні матеріали і зумів працю українців у напрямку ідейного вироблення суспільної думки і взаємозабезпечень в Канаді змалювати на тлі досягнень інших (навіть більших чисельно) етнічних груп, той без сумніву ствердить в цьому напрямку українську широлюдяну думку й ініціативу. Ця праця жде ще свого об'єктивного дослідника.

Наприклад, треба б спеціальної праці для насвітлення діяльності на цьому тлі українських Церков, де треба згадати Д-ра Ів. Німчука із розроблюванням ідей папських енциклік; всебічної діяльності Д-ра М. І. Мандрики, посадника Степана Дзюби, Проф. П. Юзика, ген. прокурора М. Н. Григорчука і ін. Іншим прикладом гідної оборони творчої ініціативи були писані праці пп. А. Д. Добрянського і М. Сосновського¹⁷). В одному випадку записано навіть докази про своєрідну спробу допомогти собі взаємно в часі безробіття¹⁸). Ініціативою небуденного значення була спроба Д-ра мед. Ф. Мучія і п. Федака zorganizувати у Вінніпегу забезпечення хворих в 1950/51 рр. Але свідками того почину є тільки писання-заклики в пресі, бо громадянство, як меншина, під

родинних справ, а строго респектувати спосіб життя етнічної групи. — Кожній одиниці, рідні і етнічній групі намагатись запевнити такі самі можливості духового і соціального росту, вкладу в канадіянізм і грошевих користей на її організоване життя, як це має панівна етнічна група. — Забезпечити рідню всесторонньо і якнайбільше унезалежнити від держави в матеріялістичному розумінні.

17) Инж.-агр. А. Д. Добрянський: В обороні малих фарм. "Новий Шлях", чч. 27,31-32,33 / 1957. — М. Сосновський: Українське робітництво й напрямні політики нашої спільноти в Канаді. Альманах 1905-1955 Українського Запомог. Братства св. Николая, 1957.

18) Збірник Проф. Д-ра Яр. Б. Рудницького: Матеріали українсько-канадійської фольклористики й діалектології". Збірник заходознавства т. 1. УВАН, 1956. (Запис П. Зварича, стор. 22).

впливом і серед оточення бізнесового багнa матеріялізму і умасовлення, не підтримало цієї ініціативи.

Однак ініціатива і участь українців-канадійців в організації мережі взаємозабезпечень незамітна, хоч вони належать до тих, які цього взаємозабезпечення найбільше потребують. А шкода, бо справа організації цих ділянок суспільно-господарської служби на порядку дня і ми повинні належати до тих, які знають чого хочуть і можуть дати свій вклад в корисну, великих потреб і надій, кооперативу.

Хто каже, що любить Бога, а брата свого ненавидить,— говорить неправду.

Єв. Ів., гл. ІV.

•

Як би ви вчилися так, як треба,
То й мудрість би була своя.

Тарас Шевченко

•

Від соціологів можна сподіватися добра аж тоді, коли
їхня смертність буде більша, ніж смертність працівників скляних гут.

Рода-Рода

•

Не завидуй багатому: багатий не має
Ні приязні, ні любови — він все те наймає.

Тарас Шевченко

•

Блажен, хто для громади звик робить.
Блажен, хто сіє у народі зерно найкраще на землі:
Зерно любови, братства згоди
В громаді, в хаті і в сім'ї.

Ол. Кониський

ВИПРАВЛЕННЯ

Стор.	рядок:	написано:	треба читати:
3	3 згори	І. Білан	І. Білан
6	14 згори	Княжої Держави	Української княжої Держави
7	2 згори	розуміння	розумінні
10	17 знизу	наживи коштом	наживи, коштом
16	8 знизу	Д-р І Троняк	Д-р І. Троняк
30	9 згори	взаємодопомги	взаємодопомоги
32	3 знизу	братства згоди	братства, згоди

Всюди в тексті: канадієць, новоканадієць, канадійський — треба виправити на: канадець, новоканадець, канадський.